

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عرض کردیم که صوم در سفر جایز نیست مگر مواردی که استثناء شده و استثناء سوم که دیروز عرض کردیم این بود که اگر کسی نذر کرده باشد که صومش را در سفر انجام دهد اشکالی ندارد، صاحب عروه در ادامه بحث می فرماید؛ بل الأقوی این است که صوم مندوب هم در سفر جایز نیست، محشین و شراح عروه در اینجا مطلبی بیان نکرده اند یعنی همگی این نظر صاحب عروه (بل الأقوی عدم جواز الصوم المندوب فی السفر) را قبول کرده اند.

از نظر اقوال سه قول در مسئله وجود دارد؛ اول اینکه صوم مندوب در سفر جایز نیست که شاید قول مشهور همین باشد، و قول دوم اینکه جایز است و قول سوم اینکه جایز است علی کراهة أو علی کراهیة، که این قول سوم مختار صاحب وسائل هم می باشد. خوب ما ابتدا باید روایات مربوط به این مسئله را مورد بررسی قرار بدهیم زیرا این اختلاف در اقوال از این روایات نشئت می گیرد، صاحب وسائل روایات مربوط به بحث ما را در باب ۱۲ از ابواب من یصح منه الصوم ص ۱۴۴ جلد ۷ و سائل ۲۰ جلدی ذکر کرده است که ما اول روایاتی را که دلالت بر عدم جواز دارند می خوانیم، خبر اول خبر ۲ از باب ۱۲ از ابواب من یصح منه الصوم می باشد، خبر این است: «وإِسْنَادُهُ عَنِ السَّيْنِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَأَلْتُ: أَبَالَحْسَنَ (ع) عَنِ الصِّيَامِ بِمَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَنَحْنُ فِي سَفَرٍ؟ قَالَ: أَفَرِيضَةٌ؟ فَقُلْتُ: لَا، وَلَكِنَّهُ تَطَوُّعٌ كَمَا يَتَطَوَّعُ بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ: تَقُولُ: الْيَوْمَ وَغَدًا؟ قُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: لَا تَصُمْ». خبر سنداً صحیح می باشد و همانطور که می بینید در آن با صراحت از صوم مستحبی در سفر نهی شده است.

خبر بعدی خبر ۸ از باب ۱۰ از ابواب من یصح منه الصوم می باشد، خبر این است: «وإِسْنَادُهُ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مَسْدُوقِ بْنِ صَدَقَةَ، عَنْ عَمَّارِ السَّابَّاطِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ

أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَقُولُ: اللَّهُ عَلَيَّ أَنْ أَصُومَ شَهْرًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ، فَيَعْرِضُ لَهُ أَمْرٌ لَا يَبْدُلُهُ أَنْ يَسَافِرَ، يَصُومُ وَهُوَ مَسَافِرٌ؟ قَالَ: إِذَا سَافَرَ فَلْيَفْطِرْ لِأَنَّهُ لَا يَحِلُّ لَهُ الصَّوْمُ فِي السَّفَرِ فَرِيضَةً كَانَ أَوْ غَيْرَهُ، وَالصَّوْمُ فِي السَّفَرِ مَعْصِيَةٌ». این چند نفری که در سند روایت ذکر شده اند فطحی المذهب هستند اما ثقه می باشند لذا خبر موثق می باشد و این خبر هم مثل خبر قبلی دلالت دارد بر اینکه روزه (فریضه یا نافله) در سفر جایز نیست و عمده دلیل برای مانعین این دو خبر می باشد البته عموماتی نیز در باب وجود دارند که از صوم در سفر نهی می کنند و مؤید این دو خبر می باشند.

و اما در مقابل از جمله اخباری که دلالت بر جواز صوم در سفر دارد خبر ۴ از باب ۱۲ از ابواب من یصح منه الصوم می باشد، خبر این است: «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ عَدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَافِعٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلِ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) مِنَ الْمَدِينَةِ فِي أَيَّامِ بَقِيَّةٍ مِنْ شَهْرِ شَعْبَانَ، فَكَانَ يَصُومُ دَخَلَ عَلَيْهِ شَهْرُ رَمَضَانَ وَهُوَ فِي السَّفَرِ فَأَفْطَرَ، فَقِيلَ لَهُ: تَصُومُ شَعْبَانَ وَتَفْطِرُ شَهْرَ رَمَضَانَ؟! فَقَالَ: نَعَمْ، شَعْبَانَ إِلَيَّ إِنْ شِئْتَ صَمْتُ وَإِنْ شِئْتَ لَا، وَشَهْرُ رَمَضَانَ عَزَمَ مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيَّ الْإِفْطَارَ». خبر هم مرسل به ابهام واسطه است و هم سنداً ضعیف می باشد زیرا اولاً سهل بن زیاد محل بحث است و منصور بن العباس و محمد بن عبدالله بن واسع و اسماعیل بن سهل مجهول الحال می باشند و ثانیاً گفته شده عن رجل، و همانطور که می بینید این خبر دلالت دارد بر اینکه صوم مندوب در سفر جایز می باشد زیرا امام صادق (ع) در ماه شعبان در حالی که مسافر بوده اند روزه هم می گرفته اند.

خبر بعدی که دلالت بر جواز دارد خبر ۵ از همین باب ۱۲ می باشد، خبر این است: «وَعَنْهُمْ، عَنْ سَهْلِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ بِلَالٍ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ بِسَامِ الْجَمَّالِ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِيمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فِي شَعْبَانَ وَهُوَ صَائِمٌ، ثُمَّ رَأَيْنَا هَلَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَأَفْطَرَ، فَقُلْتُ لَهُ: جَعَلْتَ فِدَاكَ، أَمْسَ كَانَتْ مِنْ شَعْبَانَ وَأَنْتَ صَائِمٌ وَالْيَوْمَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَأَنْتَ مَفْطِرٌ؟! فَقَالَ: إِنَّ ذَلِكَ

عمل کنیم و فتوای به جواز صوم مندوب در سفر بدهیم بلکه باید ناچاراً آن را حمل بر صوم نذر کنیم . آیت الله خوئی می فرمایند که غایة الأمر این است که با توجه به این روایت (خبر ۳ از باب ۱۲) می توانیم بگوئیم که صوم عرفه در سفر هم یکی از استثنائات می باشد منتهی ما عرض می کنیم که بحث ما در مطلق صوم مندوب در سفر می باشد که دلیلی بر آن نداریم .

صاحب جواهر در ص ۲۸۲ از جلد ۱۷ می فرمایند : « قیل : والقائل الصدوقان وابن البرّاج و غیرهم : لایجوز ، وقیل : لایجوز ، والقائل ابن الحمزة ، وقیل : یجوز علی کراهیة » ایشان بعد از نقل اقوال خواسته اند حرف صاحب وسائل (یجوز علی کراهیة) را درست کنند لذا فرموده اند خبر ۴ و ۵ از باب ۱۲ ضعیف هستند منتهی مورد عمل فقهای ما قرار گرفته اند لذا ضعفشان جبران می شود و در نتیجه با آن دو خبر اولی که دلالت بر عدم جواز داشتند تعارض می کنند و ما جمعاً بینهما جواز را حمل بر کراهت می کنیم . و اما اشکال ما بر جواهر این است که عمل فقها به این دو روایت مذکور مربوط به متأخرین است و شهرت و عمل متأخرین ضعف سند را جبران نمی کند ...

و الحمد لله رب العالمین اولاً و آخراً و صلی الله

علی محمد و آله الطاهیرین

تطوّع ولنا أن نفعل ماشئنا ، وهذا فرض فلیس لنا أن نفعل إلنا ما أمرنا » . این خبر هم مثل خبر قبلی هم سنداً ضعیف است ولی هم مرسل به ابهام واسطه می باشد و دلالتش بر جواز روزه مستحبی در سفر روشن می باشد .

خوب و اما در مورد این دو دسته از اخبار (مانع و مجوز) باید عرض کنیم که اخبار دسته دوم که دلالت بر جواز داشتند (خبر ۴ و ۵ از باب ۱۲) همانطور که عرض کردیم علاوه بر اینکه در غایت ضعف قرار دارند مرسل هم می باشند لذا نمی توانند در مقابل اخبار دسته اول (اخبار مانع) بالأخص صحیحه بزنطی که در اعلی درجه صحت بود قرار بگیرند بنابراین ما نمی توانیم بین این دو دسته از اخبار جمع کنیم و در نتیجه قائل به کراهت شویم زیرا ما در صورتی می توانیم بین اخبار جمع کنیم که چند خبر داشته باشیم که از لحاظ سند جامع شرایط حجیت باشند ولی از لحاظ دلالت باهم تعارض داشته باشند ، پس تا به حالا دلیلی بر جواز نداریم .

خوب و اما یک خبر دیگر هم داریم که خبر ۳ از باب ۱۲ می باشد ، خبر این است : « وعنه ، عن سلیمان الجعفری قال : سمعت أبا الحسن (ع) یقول : کان أبی (ع) یصوم یوم عرفه فی الیوم الحارّ فی الموقف ویأمر بظلم مرتفع فیضرب له ... الحدیث » . سلیمان توثیق شده و خبر سنداً صحیح می باشد و همانطور که می بینید در این خبر گفته شده که امام صادق (ع) در حالی که مسافر بوده در روز عرفه در عرفات روزه هم بوده ، بنابراین عمده دلیل برای کسانی که قائل به جواز صوم مستحبی در سفر هستند همین خبر می باشد (در حالی که سنداً هم صحیح می باشد) و در روایت کلمه کان ذکر شده که دلالت دارد بر اینکه دعو حضرت بر این کار بوده یعنی دائماً این کار را انجام می داده ، و اما چیزی که باعث شده که ما نتوانیم فتوای به جواز بدهیم این است که این روایت فعل امام را نقل می کند و فعل غیر از قول است ، فعل ذو وجه است و احتمالاتی در آن وجود دارد و در این روایت هم نقل شده که حضرت روزه می گرفته منتهی احتمال دارد که حضرت نذر کرده بوده باشند بنابراین چون نقل فعل حضرت شده و در فعل هم احتمالات مختلف محتمل می باشد لذا نمی توانیم به این روایت